

Отже, організація управлінського обліку суттєво позначається на ефективності управління загалом. Причому, як на стадії планування, визначення загальної мети і конкретних завдань розвитку, так і в процесі порівняння фактичних та планових показників розвитку. Слід зауважити, що ефективно регулювати господарський процес на основі даних управлінського обліку можна лише в тому разі, якщо відповідна інформація надається своєчасно [1]. Дієвість управлінського обліку забезпечується орієнтацією на контролювання поточної діяльності банку, планування його майбутньої стратегії і напрямів ведення бізнесу, оптимізацію використання ресурсів, зменшення суб'єктивізму в процесі прийняття рішень.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, успішне впровадження системи управлінського обліку господарської діяльності банку можливі тільки при системному підході – питання управлінського обліку повинні розглядатися в сукупності з питаннями формування відповідної методології, високоефективного операційного менеджменту й сучасних інформаційних технологій.

На нашу думку, лише за таких обставин добре налагоджена підсистема управлінського обліку здатна задовольнити потреби в оперативній інформації та збільшити можливості керівництва регулювати економічні процеси в самому банку.

Література

1. Ільченко Л.Б. Місце управлінського обліку в системі управління підприємством / Ільченко Л.Б. // Економічний простір: збірник наукових праць. – Дніпропетровськ: ПДАБА. – 2008. – №13. – С. 202-207.
2. Житний П.Є. Банківська установа як центральна ланка організації облікової політики в умовах фінансово-промислових систем. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Mtip/2008_14/zitnij.pdf
3. Кіндрацька Л.М. Фінансовий та управлінський облік у банках: підручник / Л.М. Кіндрацька ; Мін-во освіти і науки України, ДВНЗ "КНЕУ ім. Вадима Гетьмана". – К. : КНЕУ, 2008. – 816 с.
4. Козьменко С.М. Маркетинг банківських інновацій. / С.М. Козьменко, Т.А. Васильєва, С.В. Леонов // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 1. – С. 13-28.
5. Литвин Н.Б. Фінансовий облік у банках (у контексті МСФЗ) : підручник / Н.Б. Литвин. – К. : «Хай&Тек Прес», 2010. – 608 с.
6. Московчук І.О. Управлінський облік: сутність та роль в діяльності комерційних банків [Електронний ресурс] / І.О. Московчук. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/En/O_FN/2008_5_2/zbirnik_O_FN
7. Нестеренко Ж.К. Вплив управлінського обліку на підвищення якості аналізу банківської діяльності / Ж.К. Нестеренко, Н.С. Сівець // Економічний простір: Збірник наукових праць. – 2010. – № 37. – С. 75-83
8. Облік і аудит у банках [Текст] : навчальний посібник / О.Г. Коренєва, Н.Г. Слав'янська, Н.Г. Євченко, О.В. Карпенко ; за ред. О. Г. Коренєвої, Н. Г. Слав'янської. – Суми : Університетська книга, 2007. – 493 с.

УДК 338.242

Крупельницька І.Г.,
к.е.н., доцент кафедри фінансів
Юшко Я.І.

Вінницький фінансово-економічний університет

ПРОБЛЕМАТИКА ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ЛІКВІДНОСТІ І ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Постановка проблеми. Глобалізація та посилення міжнародної конкуренції вимагають прискорення процесу інтеграції України до світового економічного простору. У цьому контексті запропоновані підходи до оцінки платоспроможності та ліквідності підприємств не завжди враховують вимоги вітчизняних умов господарювання. Крім того, проблема зміцнення платоспроможності та ліквідності постійно вимагає розробки і впровадження методик, спрямованих на більш ефективний контроль за їх рівнем, на використання значного набору аналізованих показників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні роки питання платоспроможності та ліквідності підприємства знайшли своє відображення у роботах західних вчених – Хелферта Е., Де Ковни Ш., Бланка І.А. [1], Роуза П.С., Уайтінга Д.П., вітчизняних науковців – Панової Г.С., Черкасова В.Е., Ширінської Е. Б., Болюха М.А. [2], Макаручука І. [3], Коробова М.Я., Лапішко М.Л.,

Поддєрьогіна А.М. [4], Савицької Г.В. [5], Тарасенка Н.В. [6], а також у ділових періодичних виданнях: Бізнес, Компаньон, Кореспондент, Галицькі контракти.

Аналіз результатів останніх досліджень і публікацій засвідчує про наявність дискусійних положень з окремих питань досліджуваної проблеми, що підтверджує доцільність продовження її вивчення.

Постановка завдання. Метою статті є визначення проблем фінансового аналізу показників оцінки ліквідності і платоспроможності підприємств та виділити недоліки існуючих підходів до інтерпретації їх граничних значень у сьогоденні.

Для виконання визначеної мети поставлено завдання виявити основні проблеми, що виникають при встановленні рекомендованих значень основних показників ліквідності і платоспроможності підприємств у сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мета і зміст фінансового аналізу досить індивідуальні й частіше визначаються тим, хто використовує його результати. У таблиці 1 наведено фінансові показники, які мають особливий інтерес для трьох основних груп користувачів: менеджерів фірми, власників капіталу (великих акціонерів), кредиторів.

Таблиця 1

Цілі аналізу ліквідності і платоспроможності підприємства

Менеджери	Власники	Кредитори
1-ша мета — Аналіз виробничої діяльності: - коефіцієнти прибутковості; - аналіз витрат; - операційний важіль; - аналіз податкові платежі.	1-ша мета — Прибутковість: - дохідність власного капіталу; - прибуток на акцію; - курс акцій; - дохідність акцій; - вартість бізнесу.	1-ша мета — Ліквідність: - коефіцієнт поточної ліквідності; - ліквідаційна вартість; - грошові потоки.
2-га мета — Управління ресурсами: - оборотність активів; - оборотність запасів; - оборотність дебіторську заборгованість; - управління оборотним капіталом; - характеристики кредиторську заборгованість.	2-га мета — Розподіл прибутку: - дивіденди на акцію; - поточна дохідність акцій; - коефіцієнт виплати дивідендів; - коефіцієнт покриття дивідендів.	2-га мета — Фінансовий ризик: - частка боргу активах; - власний оборотний капітал.
3-тя мета — Дохідність: - дохідність активів; - маржа прибутку; - вартість капіталу.	3-тя мета — Ринкові показники: - коефіцієнт Р/Е; - співвідношення ринкової економіки і балансову вартість акцій; - динаміку курсу акцій.	3-тя мета — Обслуговування боргу: - прострочена заборгованість; - коефіцієнт покриття боргових зобов'язань; - коефіцієнт покриття відсоткових виплат.

Джерело: авторська розробка

У своїй діяльності менеджери, власники та кредитори у прийнятті рішень спираються на показники, фактори фінансового аналізу, що визначають фінансову стійкість підприємства, яка формується в процесі всієї виробничо-господарської діяльності і одними з головних є показники ліквідності і платоспроможності, тому їх аналіз є актуальним.

Оцінка фінансової стійкості дозволяє з'ясувати, наскільки правильно підприємство управляло фінансовими ресурсами на протязі періоду, що передував цій даті. Важливо, щоб стан фінансових ресурсів відповідав умовам ринку та потребам самого підприємства, оскільки недостатня фінансова стійкість може привести до відсутності у компанії коштів для подальшого розвитку, а надмірна – перешкоджати розвитку, обтяжуючи витрати підприємства надмірними запасами та резервами.

За ринкових умов господарювання від суб'єктів вимагають дотримання платіжної дисципліни. З точки зору фінансового аналізу, для того, щоб визначити рівень платіжної дисципліни, необхідно розробити прозору методикою її кількісної оцінки. Такою методикою може виступати застосування системи показників оцінки ліквідності та платоспроможності. Однак, спостерігається досить часте ототожнення понять ліквідності та платоспроможності, відрізняється порядок розрахунку тотожних показників, або ж, навпаки, коефіцієнти платоспроможності і ліквідності за однакових методів розрахунку мають різну назву. Крім того, до цього часу немає єдиного підходу до інтерпретації граничних значень відповідних коефіцієнтів. Правильна інтерпретація фінансових коефіцієнтів може вказати аналітику на сфери, які вимагають подальшого вивчення.

Методологічною основою кількісної оцінки ліквідності та платоспроможності виступає коефіцієнтний аналіз (метод фінансових коефіцієнтів): простий, зручний та інформативний метод, за допомогою якого можна вчасно виявити загрозу зниження платоспроможності підприємства.

Перевагою методу фінансових коефіцієнтів є можливість узагальнення результатів на різних господарських об'єктах з метою подальшого їхнього порівняльного аналізу. Проте, такий аналіз можливий за умов існування критеріальних норм (певного еталонного рівня) прийнятих коефіцієнтів. Однак, на сьогодні існування такого еталонного рівня видається сумнівним. Це пов'язано передусім із складною економічною ситуацією в країні, яка спричиняє певні відхилення від звичайних норм поведінки суб'єктів господарювання в процесі управління грошовими коштами. Так, унаслідок існування великої кількості податків і різного роду зборів, вітчизняні підприємства змушені демонструвати відсутність грошових коштів для податкової адміністрації, а інвестиції здійснювати поза балансом. Високий рівень інфляції спричиняє недоцільність утримувати у складі активів значну частку високоліквідних активів, які знецінюються в першу чергу, та своєчасно гасити кредиторську заборгованість.

Через це є неможливим використання досвіду країн з високим рівнем та стабільністю економічного розвитку. Отже, для адекватної оцінки платоспроможності та ліквідності потрібно адаптувати метод фінансових коефіцієнтів до особливостей вітчизняної економіки.

Окрім іншого, на сьогоднішній день відсутня повноцінна науково обґрунтована системна упорядкованість набору відносних показників. Для практики складнощі викликає велика кількість їх назв, багато з яких повторюють одна одну.

Проте особливо гостро постає проблема інтерпретації граничних рівнів, які на практиці ніколи не досягаються. Методики аналізу і оцінки, запропоновані державними інституціями рекомендують мінімальні нормативні значення показників ліквідності та платоспроможності, обумовлюючи це складним перехідним станом вітчизняної економіки, який зумовив платіжну кризу багатьох вітчизняних підприємств різних галузей. Наукові джерела навпаки оптимізують нормативи величини показників платоспроможності.

Розглянемо запропоновані норми для одного з найбільш вживаного показника – коефіцієнта абсолютної ліквідності, який традиційно визначається відношенням найбільш ліквідних активів до поточної заборгованості підприємства. Цей коефіцієнт є найбільш жорстким критерієм платоспроможності, проте, у багатьох вітчизняних підприємств значення даного показника у декілька разів менше за рекомендовані значення. Однак, поряд із цим, вони спроможні вчасно розраховуватися зі своїми кредиторами, і не доводиться говорити про їх неплатоспроможність. Отже, виникає питання: наскільки обґрунтованим є механізм розрахунку вказаного коефіцієнта та його норми.

Методичними рекомендаціями ДПАУ визначено, що цей коефіцієнт має знаходитись в межах $0,25 < \text{Кал} < 0,3$. Згідно з методикою, теоретичне значення цього коефіцієнта має бути в межах $0,2-0,35$ з урахуванням того, що «значення показника менше $0,2$ є зовнішньою ознакою неплатоспроможності» [7]. Це означає, що на $20-35\%$ підприємство може в поточний момент погасити всі свої короткострокові борги і платоспроможність вважається нормальною.

На практиці фактичні середні значення коефіцієнтів ліквідності бувають значно нижчими, але це ще не дає підстави робити висновки про неможливість підприємства негайно погасити свої борги, бо малоімовірно, щоб усі кредитори підприємства одночасно висунули йому свої боргові вимоги. На нашу думку, при аналізі цього показника варто вивчити структуру поточних зобов'язань з приводу термінів їх погашення і оцінку термінової ліквідності здійснювати шляхом зіставлення наявних ліквідних коштів з найбільш строковими зобов'язаннями.

Ми схиляємось до думки про недоцільність використання критичного значення $0,2$ для оцінки показника абсолютної ліквідності вітчизняних підприємств. Причиною виступає той факт, що більшість підприємств демонструють відсутність грошей, а інвестиції здійснюють поза балансом з метою уникнення значного оподаткування. Слід звернути увагу також на те, що показник абсолютної ліквідності є одномоментним, статичним і не віддзеркалює стану активів протягом певного періоду. У цьому випадку можна розраховувати усереднені показники залишку грошових коштів в межах, скажімо, одного місяця, що дозволить отримати реальну картину забезпеченості підприємства найбільш ліквідними засобами. У цілому, на нашу думку, показник слід розглядати лише як важливе доповнення до оцінки динаміки та визначення чинників, які впливають на розмір коефіцієнтів швидкої та поточної ліквідності.

Таким чином, на сьогоднішній день немає єдиного підходу до інтерпретації граничних значень відповідних коефіцієнтів ліквідності та платоспроможності, що є суттєвою проблемою для користувачів, але разом з тим різниця цілей (див. табл.1), які ставлять перед собою менеджери, власники капіталу та кредитори унеможливають існування єдиного підходу до їх інтерпретації. Тому для правильного розуміння динаміки та рівня платоспроможності, ліквідності підприємства необхідно брати до уваги наступні фактори:

1. Характер діяльності підприємства. Так, у підприємств промисловості та будівництва великі залишки запасів і малі грошових коштів; у підприємств роздрібною торгівлі велика умовна вага грошових коштів, хоча можуть бути і значними розміри товарів для перепродажу.

2. Стан запасів. У підприємства може бути надлишок або нестача запасів, порівняно з величиною, необхідною для безперервної діяльності.

3. Умови розрахунків з дебіторами. Надходження дебіторської заборгованості через короткі проміжки часу після купівлі товарів призводить до невеликої їх частки в складі оборотних активів підприємства, і, навпаки.

4. Стан дебіторської заборгованості: наявність чи відсутність в її складі прострочених та безнадійних боргів.

Для визначення рівня платоспроможності підприємства доцільно використовувати показники ліквідності з їх нормативними значеннями відповідно до цілей аналізу. У разі, якщо наведені вимоги не виконуються, можна очікувати, що рано чи пізно суб'єкт господарювання виявиться неплатоспроможним, а отже, виникне підстава для порушення проти нього справи про банкрутство.

Висновки з даного дослідження. Цілі, з якими здійснюють аналіз та оцінку фінансового стану підприємства, будуть різними у кредиторів, інвесторів і менеджерів. Інвестори та кредитори оцінюють фінансовий стан з метою мінімізації своїх ризиків, а менеджери підприємств проводять оцінку для виявлення резервів підвищення платоспроможності, ліквідності, прибутковості, прогнозів чи його санації.

Проте основна проблема полягає у тому, що до цього часу зберігаються суттєві суперечності в трактуванні й розрахунку показників ліквідності й платоспроможності. Застосування різних методик може призводити до абсолютно протилежних результатів, з яких випливають суперечливі висновки.

Крім того, порівняння значень фінансових коефіцієнтів іноді призводить до помилок. Це можуть бути:

- неврахування методів обліку запасів, методів нарахування амортизації необоротних активів, інфляційних процесів при визначенні вартості оборотних та необоротних активів підприємства;
- неправильне віднесення до галузі внаслідок того, що підприємство виробляє різноманітні товари;
- формування середньогалузевих нормативів на підставі даних тільки певних груп підприємств (наприклад, в основному малих або тільки великих підприємств);
- маніпулювання даними внаслідок зміни призначення платежів, продажу активів, зниження витрат на відновлення активів;
- різні інтерпретації та методи складання фінансових звітів, що може спотворювати справжній стан справ на підприємстві.

Література

1. Бланк І.А. Фінансовий менеджмент / І.А. Бланк. – К. : Ельга, Ніка-Центр, 2004. – 656 с.
2. Болюх М.А. Економічний аналіз господарської діяльності / М.А. Болюх, В.І. Іващенко. – К. : ЗАТ «Нічлава», 2001. – 204 с.
3. Макаруч І. Основні показники оцінки платоспроможності та ліквідності підприємств і методика їх визначення / І. Макаруч // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 7. – С. 36-41.
4. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств: підручник – 6-е вид., перероблене та доповнене / А.М. Поддєрьогін. – К: КНЕУ, 2006. – 552 с.
5. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навчальний посібник / Г.В. Савицька. – К. : «Знання», 2004. – 654 с.
6. Тарасенко Н.В. Економічний аналіз / Н.В. Тарасенко. – Львів: Новий Світ-2000, 2006. – 344 с.
7. Чумаченко М.Г. Економічний аналіз: навчальний посібник / М.Г. Чумаченко. – К. : КНЕУ, 2003. – 555 с.
8. Бутинець Ф.Ф. Економічний аналіз : навчальний посібник / Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: Рута. – 2003. – 680 с.